

RUSEPROSJEKTET I VARPA 2024

ÅRSRAPPORT 2024

Innhold:

- s. 1 Innholdsoversikt
- s. 2 Sammendrag
- s. 4 Tall fra ruseprosjektet 2024
- s. 5 Fakta fra ruseprosjektet 2024
 - s. 5 Drift av rusa
 - s. 5 Gjenfangst av villaks
 - s. 5 Lus på villaks
 - s. 6 Lus på sjøørret
 - s. 6 Garnskader
 - s. 6 Andre sår/skader på fisk
 - s. 7 Vinterstøinger
 - s. 7 Smolt
 - s. 7 Ål
 - s. 7 Pukkellaks
 - s. 7 Oppdrettslaks
 - s. 7 Kvaliteten på laks og sjøørret
 - s. 8 Størrelsen på laks i 2024
 - s. 8 Størrelsen på sjøørret i 2024
 - s. 9 Oversikt over oppgangen av laks og sjøørret for hver måned
 - s. 9 Oter
 - s. 9 Ulovlig fiske
- s. 11 Sportsfisket i Varpavassdraget 2024
- s. 13 Vurderinger etter 2024-sesongen

Sammendrag

Etter 2024-sesongen har ruseprosjektet har vært i kontinuerlig drift i 15 år, og med helt lik gjennomføring. Antall driftsdøgn har variert en del, hovedsakelig basert på når isen går av vannene om våren og når isen begynner å legge seg om høsten.

I 2024 ble rusa satt ut 23. mai og tatt på land 18. oktober. Totalt 149 driftsdøgn.

Vannstanden i vassdraget begynte å gå ned i slutten av mai og et stykke ut i juni var den vesentlig redusert, men så ble vannstanden høyere. Utover i juli begynte vannstanden igjen å bli lavere og vannstanden ble gravis lavere til midten av august. Da førte regn til en høyere vannstand. Selv om det var en meget tørr og varm sommer, så ble ikke vannstanden i vassdraget, og særlig i Varpelva, så lav som de siste to somrene. Om høsten var det meget god vassføring i elvene, og i perioder var det nærmest flom i vassdraget.

Vanntemperaturen i juli og august var høy der rusa stod i Varpa. 18. juli var temperaturen i vannet 22 grader, 9. august 24 grader, mens det 23. august, etter regn og stigende vannstand, var 17. grader i vannet.

Når det ikke kom opp så mye laks og sjøørret i vassdraget i juli og august kunne det nok skyldes den høye vanntemperaturen, mer enn vannstanden som ikke var katastrofal lav. Høsten hadde imidlertid god vannstand og perfekt temperatur i vannet, men heller ikke da var det god oppgang av fisk.

I 2024 registrerte rusa 309 villaks og 144 sjøørret i Varpavassdraget; det har vært et litt under middels år for oppgang av laks og et dårlig sjøørret-år. Den meget sterke nedgangen i antall ål har bare fortsatte i 2024.

I 2024 ble det registrert 0 pukkellaks og 0 oppdrettslaks i rusa.

I slutten av juni ble det registrert 1 sjørøye i rusa, og ingen vinterstøinger i rusa i mai/juni.

Det ble registrert lus på 0,97 % av villaksen og på sjøørreten var det lus på 3, 5 % av fisken. Det var i snitt 4, 3 lus på laksen som hadde innslag av lus, og hos sjøørret med lus var det i snitt 5 lus pr. fisk.

Hos laks var det garnskader på 0, 97 % av oppgått laks, og sjøørret med garnskader utgjorde 0, 69 %.

Ruseprosjektet har i 2024 blitt økonomisk støttet av Statsforvalteren i Nordland, NINA, The Quartz Corp og Cermaq Norway.

Den innbundne utgaven av ruseprosjektet i Varpa har også tatt med de 3 delrapportene fra 2024.

Årsrapporten fra ruseprosjektet i Varpa 2024 blir sendt følgende:

Statsforvalteren i Nordland
Norsk Institutt for Naturforvaltning (NINA)
Miljødirektoratet
Sjømat Norge
Cermaq Norway
The Quartz Corp
Hamarøy kommune

Drag, februar 2025

Stig Tangen

TALL FRA RUSEPROSJEKTET 2024

Laks:	309
Sjørørret:	144
Sjørøye:	1
Oppdrettslaks:	0
Regnbueørret:	0
Pukkellaks:	0
Ål:	2
Smolt:	0
Lakseyngel:	21
Vinterstøinger:	0
Innlandsrøye:	32
Innlandsørret:	46

Fisk med lus av totalt oppgått fisk (%):

Laks: 0,97

Sjørørret: 3,5

Garnskadet laks (%): 1,9

Garnskadet sjørørret (%): 0,69

Skadet laks: 0,65 % skader etter repping,

Skadet sjørørret: 1,4 % (sopp, andre sår/skader).

Gjenfanget laks: 6 stk; 1,9 %

Antall rusedøgn: 149

FAKTA FRA RUSEPROSJEKTET 2024

Drift av rusa

Rusa ble satt ut 23. mai. Den kunne kanskje vært satt ut noen dager tidligere, men det kom mye drivis fra Kvannvatnet rundt 17. mai.

Basert på gammel lokalkunnskap, begynner den første laksen å gå opp i vassdraget så snart nedre del av Varpa begynner å bli isfri, så sannsynligvis har det kommet en del laks opp i vassdraget før rusa ble satt ut. Det kom opp 9 store laks i rusa den første «fangstuka».

I perioden fra slutten av juni og til utgangen av august var rusa så skitten at den måtte rengjøres tre ganger i uka, og ledegarna måtte rengjøres 1 gang i uka.

Sivområdet fra rusa og ned mot elveutløpet av Varpelva har blitt gradvis større/tettere for hvert år, og det gror mye siv fast i ledegarna på begge sidene av rusa.

Fra midten av august har laksen kun ei åpen renne på ca. 1,5 m bredde uten siv å komme seg gjennom utfor ruseåpningen når vannstanden er lav.

Vinterstøinger og smolt har ikke problemer å komme seg ut i havet om våren/tidlig sommer da det er flere meter fra begge ledegarna og til stranda.

Rusa ble tatt på land 18. oktober.

Gjenfangst av villaks

Det ble registrert 6 laks i rusa som hadde blitt merket i rusa i fjor, dette utgjør 1,9 % av registrert laks i rusa i år.

Lus

Lus på villaks

Det var 0,97 % villaks med lus i 2024, snitt på 3,5 lus pr. laks med lus.

Mai: 0 laks med lus

Juni: 0 laks med lus

Juli: 2 laks med lus (begge var 540 mm, henholdsvis 2 og 4 lus)

August: 1 laks med lus (570 mm, 7 lus)

September: 0 laks med lus.

Oktober: 0 laks med lus.

Lus på sjøørret

Det var 3, 5 % sjøørret med lus, snitt på 5 lus pr. fisk.

Mai: 0 sjøørret med lus.

Juni: 2 sjøørret med lus (380 mm, 3 lus. 490 mm, 2 lus).

Juli: 1 sjøørret med lus (510 mm, 2 lus).

August: 0 sjøørret med lus.

September: 2 sjøørret med lus (380 mm, 12 lus. 390 mm, 6 lus).

Oktober: 0 lus på sjøørret.

Garnskader

Laks

Det var i alt garnskader på 1, 9 % av oppgått laks i rusa i 2024.

Mai: 0 laks med garnskader.

Juni: 1 laks med garnskader (700 mm), 0, 5 % av oppgått laks.

Juli: 2 laks med garnskader (550 mm og 540 mm) 3, 5 % av oppgått laks i juli.

August: 3 laks med garnskader (710 mm, 580 mm, 550 mm). 7, 7 % av oppgått laks i august.

September: 0 laks med garnskader.

Oktober: 0 laks med garnskader.

Sjøørret

I juni var det 1 sjøørret med garnskader (400 mm). Sjøørret med garnskade i 2024 utgjorde 0, 7 %.

Andre sår/skader på fisk

Laks med sår/skader i 2024 utgjorde; 0, 65 % skadet laks av repping.

Sjøørret med sår/skader/sopp i 2024 var 1, 38 %.

I juni ble det tatt en syk fisk i rusa, vanskelig med sikker artsbestemmelse.

Laks

Juni :(28. juni) 1 laks (510 mm), stort kjøttsår i siden etter repping, antagelig i Varpelva.

Juli: (2. juli) 1 laks, 680 mm, stor rift/sår på ryggen /siden etter forsøk på repping.

Sjørret

Juni: 1 sjørret, 540 mm, åpent sår på ryggen.

1 sjørret, 400 mm, en del sopp på hodet og litt på ryggen.

Vinterstøinger

Det ble ikke registrert vinterstøinger i 2024.

Smolt

2024 var det første året ruseprosjektet har pågått at det ikke ble registrert smolt.

Ål

I august ble det registrert 2 ål i rusa, og disse var 60- 70 cm. Aldri før har tallet på registrert ål i rusa vært så lavt.

Pukkellaks

I 2024 kom det ikke opp pukkellaks i rusa.

Oppdrettslaks

Det ble ikke registrert oppdrettsfisk i rusa i 2024.

Kvaliteten på villaks og sjørret

Kvaliteten på laks og sjørret har vært meget bra i 2024.

Størrelsen på laks

Laksene som kom opp i mai var mellom 670 mm og 899 mm. I juni kom det opp 4 laks mellom 800 mm og 999 mm, ellers har mesteparten av fisken vært mellom 500 mm og 599 mm.

Laks under 400 mm: 0 stk

400 – 499 mm: 27 stk : 8,7 %

500 – 599 mm: 205 stk : 66,3 %

600 – 699 mm: 36 stk : 11,7 %

700 – 799 mm: 35 stk : 11,3 %

800 – 899 mm: 4 stk : 1,3 %

900 – 999 mm: 2 stk: 0,6 %

Størrelsen på laks for hver måned (i mm)

	< 400	400 – 499	500 – 599	600 – 699	700 – 799	800 -899	900 - 999
Mai:	0	0	0	2	6	1	0
Juni:	0	15	127	20	22	2	2
Juli:	0	8	45	4	0	0	0
Aug:	0	3	23	5	7	1	0
Sept:	0	0	5	3	0	0	0
Okt:	0	1	5	2	0	0	0

Størrelsen på sjøørret i 2024

Sjøørret under 300 mm: 23 stk; 15,9 %

300 – 399 mm: 60 stk; 41,7 %

400 – 499 mm: 40 stk; 27,8 %

500 – 599 mm: 21 stk; 14,6 %

600 – 699 mm: 0 stk; 0,0 %

Størrelsen på sjøørret for hver måned (i mm)

	<300	300 – 399	400 – 499	500 – 599	600 - 699
Mai:	0	1	0	0	0
Juni:	1	23	27	9	0
Juli:	9	8	7	0	0
Aug:	6	12	1	2	0
Sept:	5	10	3	1	0
Oktober:	2	6	2	0	0

Oversikt oppgang av laks og sjøørret for hver måned

	<u>Laks</u>	<u>Sjøørret</u>
Mai:	9	1
Juni:	188	60
Juli:	57	33
August:	39	21
September:	8	19
Oktober:	8	10
<i>Til sammen</i>	<u>309</u>	<u>144</u>

Oter

I fjor var første gang siden ruseprosjektet startet opp i 2010 at det ikke ble registrert fisk med oterskader. Heller ikke i 2024 ble det registrert fisk med skader etter oter.

Ulovlig fiske

Det ble utført et omfattende arbeid av oppsynet i perioden mai – september 2024, med et spesielt fokus på elvene, og særlig Varpelva, samt utløpsområdet fra Varpelva ut i havet (Varpvågen). Dette er områder som er totalfredet for alt fiske. Dragsvatnan har vært kontrollert ang garnfiske. Det som har vært minst vektlagt i et stramt oppsynsbudsjett har vært kontroll ang fiskekort, men inntrykket er at fiskerne er flink til å kjøpe fiskekort.

Varpelva er fortsatt utsatt for ulovlig fiske. Det har vært to episoder der turfolk /fiskere skulle ned til sjøen og hvor de har observert fiskere i Varpelva. Fiskerne forsvant derfra, men oppsynet ble straks koplet inn i disse to tilfellene av ulovlig fiske. Begge gangene har de som har fisket ulovlig dratt fra elvemunningen med båt.

Oppsynsmann Per Arne Rahka har sendt oppsynsrapport til Politiet og til Varpavassdraget grunneierlag, samt har hatt møter med grunneierlaget hver måned i oppsynsperioden.

Tangen Produkter har jevnlig samtaler med SNO når de er i Hamarøy, særlig når de har oppsynsrunder i havområdet mellom Rødtangstraumen og Kaldvågstraumen. Inntrykket er at det er et vesentlig mindre omfattende tyvfiske i havet og Varpvågen etter at SNO begynte å ha mer omfattende kontroll her.

Kari Moen fra The Quartz Corp, Global Quality Director

Syk fisk registrert i rusa, juni

SPORTSFISKET I VARPAVASSDRAGET 2024

Fangstresultat laks og sjøørret

Antall laks: 7

Samlet vekt: 17, 3kg

Laks under 3 kg: 5 stk

Laks 3- 7 kg: 2 stk (Største 4, 2 kg)

Snittvekt: 2, 47 kg

Antall sjøørret: 22

Samlet vekt: 14, 2 kg

Snittvekt: 0, 65 kg

Innlandsfisk:

Ørret: 54

Samlet vekt: 22, 1kg

Snittvekt: 410 g

Røye: 4

Samlet vekt: 1,5 kg

Snittvekt: 380 g

Isfiske

Innrapporterte fangster:

414 røyer

Samlet vekt: 95, 2 kg

Snittvekt: 230 g

I 2024 ble det solgt 120 fiskekort i vassdraget: 50 sesongkort

8 ukekort

62 døgnkort

Drag Landhandel har solgt 24 kort, 11 er distribuert av Varpavassdraget grunneierlag og 85 kort er solgt via Perfish.

Fangstrapportering: 80, 0 %

Uttak av laks av sportsfiskerne i forhold til antall laks som gikk opp i vassdraget i 2023: 2, 27 % (1, 4 % både i 2022 og 2023)

Uttak av sjøørret av sportsfiskerne i forhold til antall sjøørret som gikk opp i vassdraget i 2023: 15, 3 % (12, 7 % i 2023 og 4, 8 % i 2022)

I og med at det ikke selges kort for isfiske, viser ikke tallet på solgte fiskekort det reelle tallet for hvor mye som fiskes i vassdraget i løpet av et år. Det er estimert at antall personer som fisker på isen i perioden januar – april ligger mellom 250 og 300, av disse er det mange barn (også skole/barnehage).

VURDERINGER ETTER 2024 -SESONGEN

Kunnskap fra ruseprosjektet slik det har vært gjennomført de siste 15 årene er svært viktig, det er i Nordland kun Varpavassdraget som har et slikt prosjekt med ei ruse med fysisk håndtering av all fisk gjennomføres, og det er unikt at det har gått over et så langt tidsrom.

Det måles lengde på hver enkelt laks, det tas skjellprøver av hver fisk (hvis ikke den er kommet så langt i gytefasen at det er vanskelig å nappe skjell av fisken), det registreres og telles lus, og fisken merkes for å kunne registrere flergangsgytere. I tillegg registreres alt av sår/skader og ikke minst garnskader/garnmerker.

All sjørret registreres og fisk over 300 mm tas skjellprøver av, og sjørret følger samme prosedyrer som laks.

Alt av skjellprøver sendes Norsk Institutt for Naturforvaltning.

All oppdrettsfisk, regnbueørret og pukkellaks tas ut av vassdraget.

Sommeren 2024 var svært lik 2023-sesongen ved at vi fikk en svært lang periode (ca. 55 dager) med lav vannstand og svært varmt vatn. Fra midten av juli og til midten av august lå vanntemperaturen mellom 22 og 24 varmegrader der rusa stod. Oppgangen av laks og sjørret gikk veldig ned i denne perioden, og dette skyldtes nok en altfor høy vanntemperatur, for vannstanden i Varpelva var ikke så kritisk lav i år som i 2023. Rusa måtte derfor ha tilsyn/tømming 3-5 ganger i døgnet i juli og til slutten av august.

Det som skilte 2024-sesongen mest ut fra foregående år, var at da elvene vokste etter en sommer med lite vatn i elvene, så kom det likevel ikke opp laks og sjørret fra havet. Det har aldri før vært så liten oppgang av fisk i september.

Det er også viktig å sette søkelyset på den enorme tilbakegangen av registrerte ål i vassdraget, denne tilbakegangen er ekstremt stor.

Det har vært litt under et middels år for laks (309) i Varpavassdraget, men sjørretbestanden (144) er i tilbakegang (I 2022 ble det registrert 602 sjørret, men vi har også hatt to store bunnår: 2014 (59 sjørret) og 2012 (82 sjørret).

Det er i 2024 ikke registrert fisk med klare skader etter oter. Med unntak av fjoråret, har det de tidligere årene vært en god del fisk med skaller etter oter, og mye oter observert i vassdraget.

Det er viktig å få frem at det i 2024 for første gang ikke ble registrert smolt på utgang. Dette kan tyde på at mengden smolt som gikk ut i havet i mai/juni var liten.

Derimot må vil tilbake til 2018 for å finne så mange registrerte lakseyngel.

Ruseprosjektet gir svært interessante tall for uttak av fisk fra sportsfiskerne, det er ikke så mange vassdrag som har kontroll over oppgangen av fisk og som kan sammenligne det med fangstene som sportsfiskerne gjør. I og med at elvene i Varpavassdraget er stengt for fiske, så utøves alt sportsfiske i vannene.

I perioden 2010- 2022 lå gjennomsnittet av fisket laks på ca. 6, 2 % i forhold til oppgått laks, og 13, 8 % fisket sjørret i forhold til det som har gått opp. I 2023 var uttaket av fisket laks av sportsfiskerne 1, 7 %, og for sjørret 12, 7 %.

Sesongen 2024 tok fiskerne ut 2, 3 % av oppgått laks og 15, 3 % av oppgått sjørret.

Det var et ganske godt år for fiskekortsalg i Varpavassdraget.

Selv om det var en svært tørr sommer så ble ikke vannstanden i vassdraget ekstremt lavt. Det var nok vann i Triumselva hele sommeren til at smålaks og sjørret kunne gå opp i vassdraget.

Ruseprosjektet gir til enhver tid kunnskap om utviklingen til villaks- og sjørretbestanden i vassdraget, og vassdraget brukes som et indikatorvassdrag for smålaksvassdrag i Nordland.

Rusa gir også innsyn i utviklingen til ålbestanden. Registreringa av ål i rusa i Varpa i 2024 har aldri tidligere vært så lav, kun 2 ål. I 2023 var dette tallet 9 ål. I perioden 2015 -2018 ble i snitt årlig registrert 209 ål, etter dette har åltallet gått nedover.

Oppdrettslaks, pukkellaks og regnbueørret er uønsket i Varpavassdraget og tas ut av vassdraget. Dette gir grunnlag for at både Hamarøy kommune og Varpavassdraget Grunneierlag kan fronte Varpavassdraget som et rent villaks- og sjørretvassdrag.

Kontinuerlig røkting/tilsyn av rusa gir hele tiden mulighet for å varsle oppdrettsnæringa dersom det skulle være oppdrettsfisk på rømmen som kommer opp i Varpavassdraget, og i løpet av driftssesongen får oppdrettsnæringa regelmessig oppdatering om alt av tall fra fiskeoppgangen i Varpavassdraget.

Oppdrettsnæringa får også jevnlig tilbakemelding om mengden lus på villaks og sjørret. I 2024 var det svært lite lus på laks og sjørret. Med tanke på at Varpavassdraget ligger i et område med svært mye lakseoppdrett, er ikke innslaget av lus på laks og sjørret skremmende, og det er ikke mye lus på de fiskene som har lus.

Statsforvalteren i Nordland får i driftsperioden nesten hver uke en oppdatering fra ruseprosjektet i Varpa.

Alt av kunnskap om fiskebestandene og oppvandringstidspunkt gir kunnskap/fakta som er viktig for The Quartz Corp i forbindelse med bedriftens uttak av prosessvann fra vassdraget. Uttak av prosessvann fra Hamnvatnet fører til mindre vassføring i Triumselva og forplanter seg videre til Varpelva, men det er tørrvær som virkelig har negativ effekt på vannstanden i Dragsvatnan og Varpa med tilhørende elver. Det er særlig i lengre perioder med tørt vær at uttak av prosessvann kan påvirke vannstanden ekstra når den allerede er lav i Dragsvatnan, Triumselva, Varpa og Varpelva.

Høsten 2024 og så langt vinteren 2025 har det vært stor vassføring i elvene, og i flere perioder har det vært flom, der elvene har gått langt over sine bredder.

Tilstedeværelsen ved tilsyn med rusa er svært medvirkende til at ulovlig fiske ikke er helt enkelt å utføre.

Hver uke (mai- august) står det informasjon om oppgangen av laks og sjøørret i rusa på ei tavle ved Dragskrysset ved Varpa. Sportsfiskerne setter svært stor pris på denne informasjonen.

Ruseprosjektet gir kunnskap som er til svært god hjelp til den årlige oppdateringen av Driftsplanen for Varpavassdraget. Prosjektet er til uvurderlig hjelp når det gjelder å ha et godt regelverk, med riktige fisketider og fiskekvoter i vassdraget.

Det er som alltid mye å gripe tak i før ny sesong i Varpavassdraget. I 2025 gir Varpavassdraget Grunneierlag oppsynet ei enda bedre økonomisk ramme for å kunne utføre et godt oppsyn når det gjelder å forhindre og forebygge ulovlig fiske i vassdraget.

Ruseprosjektet de siste 15 årene har vist at mengden laks og sjøørret varierer veldig fra år til år. Utviklingen til lakse- og sjøørretbestanden er påvirket av mange faktorer; vannstand, gyteforhold, oppvekstforhold og utvandringsforhold for smolt og små sjøørret, innslag av oppdrettsfisk og pukkellaks og ulovlig beskatning.

Det som er i hvert fall helt sikkert at stammene ikke er så gode at det kan drives ulovlig fiske i vassdraget og i det nære havområdet.

Det må fortsatt bemerkes at ruseprosjektet i dagens form bør få ei bedre økonomisk ramme enn det som har vært. Ruseprosjektet har 2 mann i så å si

kontinuerlig jobb fra mai til sent på høsten. I tillegg kommer alt av rapportskrivning i form av årsrapport og 3 delrapporter i løpet av sesongen. Sesongen 2025 er siste året med ruseprosjektet i Varpa.